

ISTRAŽIVANJE GLOBALNE KONKURENTNOSTI

GLOBAL COMPETITIVENESS RESEARCH

Dr Slavica Anđelić, Visoka poslovna škola strukovnih studija "Prof. dr Radomir Bojković"
 Kruševac, slavica.andjelic@indmanager.edu.rs

Marko Trišić, MA, Visoka poslovna škola strukovnih studija "Prof. dr Radomir Bojković"
 Kruševac, marko.trisic@indmanager.edu.rs

Jovana Petrović, Visoka poslovna škola strukovnih studija "Prof. dr Radomir Bojković"
 Kruševac, jovanapetrovic986@gmail.com

Sažetak

Blagostanje se u svim privredama stvara na mikroekonomskom nivou kroz poslovanje privrednih subjekata. Usled nestanka mnogih prepreka u međunarodnoj trgovini, smanjenja troškova transporta i komunikacija, sve zemlje i njihovi privredni subjekti takmiče se na jednom globalnom tržištu. U današnjoj svetskoj ekonomiji koju karakteriše otvorenost i integracija, konkurentnost ima ključnu ulogu, kako u razvijenim zemljama, tako i u zemljama u razvoju.

Konkurentnost je održiv rast produktivnosti vođen kvalitetom strategija i poslovanja preduzeća, na koju zajedno utiču makroekonomsko i mikroekonomsko okruženje. Nivo konkurentnosti određuje produktivnost – mera sposobnosti da se proizvedu robe i usluge koristeći postojeće vlastite ljudske, finansijske, prirodne i druge resurse. Produktivnost određuje životni standard države ili regije, prihod od kapitala, očuvanje nacionalnog bogatstva. Produktivnost zavisi i od vrednosti proizvoda i usluga (npr. njihova jedinstvenost, kvalitet), kao i od efikasnosti kojom se proizvode.

Kako bi se identifikovalo što više (promenljivih) pokazatelja bitnih za pojam konkurencije i kako bi se dobili što pouzdaniji rezultati pri merenju međunarodne konkurentnosti zemalja, najčešće se koriste tri najpouzdanija modela: IMD, World Economic Forum i World Bank model. Navedeni modeli su uspešno iskorišćeni od strane časopisa CEER za sprovođenje analize konkurentnosti između Poljske, Češke i Mađarske, kao i svih tranzicionih zemalja (među kojima je i Srbija).

Abstract

Wealth in all economies is being created at the microeconomic level through the activities of economic entities. Due to the disappearance of many barriers in international trade, i.e. reducing costs in transportation and communications, all countries and their economic subjects are now competing in the global market. In today's global economy, characterized by openness and integration, competitiveness plays a key role both in developed countries, as well as in developing ones.

Competitiveness presents sustainable productivity growth driven by the quality of the strategy and operations of the company, affected by macroeconomic and microeconomic environment altogether. The level of competitiveness is determined by productivity - ability to produce goods and services using existing human, financial, natural and other resources. Productivity determines the standard of living of the country or a region, capital income, preservation of national wealth. Productivity also depends on the value of goods and services (e.g. of their uniqueness, quality) and the efficiency of their production.

In order to identify as many indicators (variables) that are essential to the concept of competition, and get more reliable results when measuring the international competitiveness of countries, most commonly used and most accurate ones are three models: IMD model, the World Economic Forum model and the World Bank model. Those models have been successfully used by the CEER magazine, in order to conduct an analysis of competitiveness between Poland, the Czech Republic, Hungary, as well as of all developing countries (Serbia being among them).

Ključne reči: konkurentnost, ekonomski nivo, modelovanje, istraživanje

Keywords: competitiveness, economic level, modelling, research

1. Uvod - Teorijski okviri istraživanja konkurentnosti

Tokom 1980. god. profesor Majkl Porter (*Michael Porter*), sa univerziteta Harvard u SAD, izvršio je opširno istraživanje u svetu kako bi ispitao šeme i determinante za uspeh u razvoju konkurentnosti u 10 zemalja. U knjizi „Konkurentna prednost nacija“, objavljenoj 1990.g, profesor Porter ističe da je koren konkurentnosti u prirodi okruženja u kojem preduzeća deluju. Konkretno, veća je verovatnoća da će konkurentna preduzeća nastati ako postoje sledeći uslovi:

- Lokalno okruženje ohrabruje efikasnost, investicije i nadgradnju; postoji otvorena i snažna konkurencija između lokalnih preduzeća (strategija i rivalstvo);
- Lokalno okruženje omogućava preduzećima visokokvalitetne i specijalizovane informacije, uključujući ljudske resurse; fizičku infrastrukturu; novac; naučnu i tehnološku infrastrukturu i prirodne izvore (uslovi faktora);
- Postoji jezgro potrošača sa sofisticiranim potrebama koje omogućavaju preduzećima razvoj inovativnih, visoko kvalitetnih proizvoda i roba (uslovi potražnje);
- Ako umesto izolovanih industrija postoje klasteri koji obuhvataju sposobne lokalne dobavljače i preduzeća u povezanim oblastima (povezane i industrije podrške).[1]

Postoji snažno međusobno delovanje ova četiri elementa koje stimuliše stalni pritisak za inovacijama i unapređenjem u sposobnostima. Porterova teorija konkurentnosti snažno je delovala na način na koji su vlade, organizacije i preduzeća u razvijenim, tranzicionim i zemljama u razvoju krenule putem konkurentnosti.

Poruka M. Portera liderima vlada bila je jasna: makroekonomske reference su bitne, ali ne i dovoljne da bi se povećala produktivnost.

Mikroekonomske reference su takođe bitne, jer su to reforme koje jačaju i oblikuju četiri opisana ugla dijamanta i njihovu međusobnu povezanost. Ove mikroekonomske reforme se odvijaju na nivou preduzeća.[1]

Poruka M. Portera preduzećima bila je jednako jasna: sposobnost preduzeća da postignu konkurentnu prednost zavisi ne samo od njihove strategije, inovacija i poslova, nego i od spoljnih faktora i institucija. Uz to, široka zajednička akcija vladinih i poslovnih institucija je potrebna da bi se stvorilo okruženje koje jača konkurentnost.[1]

J.P.R. Veloso [2] definiše međunarodnu konkurentnost zemalja kao sposobnost zemlje da održi i poveća udeo nacionalne ekonomije na svetskom tržištu putem ostvarenja međunarodnih standarda efikasnosti, uspešnog iskorišćavanja proizvodnih resursa i kvalitetom proizvoda.

Prema I.ul. Haque [3], međunarodna konkurentnost zemlje zavisi od njene sposobnosti da svoje proizvode izvozi, od efikasnog korišćenja proizvodnih i prirodnih resursa i povećanja produktivnosti, što sve zajedno omogućava rast životnog standarda.

Na temelju ovoga, konkurentnost bismo mogli definisati kao skup faktora i uslova koji omogućavaju i podstiču uspešnu razmenu i investiciona ulaganja. U svakom slučaju, tu su sposobnost zemlje za izvoz, njena uspešnost u iskorišćavanju prirodnih, materijalnih i ljudskih resursa u proizvodnji i nastupu na tržištu, produktivnost, životni standard, ali i međunarodni ugovori i sporazumi koje je zemlja potpisala, članstvo zemlje u različitim međunarodnim organizacijama i slično. Težište konkurentnosti je na ekonomskim subjektima, s obzirom da je konkurentnost sposobnost ekonomskih subjekata da se uspešno uključe u međunarodne procese. U tom smislu, istraživanja [4] su pokazala da koordinacija i koncentracija funkcija i aktivnosti istraživanja i razvoja (R&D), proizvodnje i marketinga predstavljaju temeljne preduslove za stvaranje konkurentne prednosti ekonomskih subjekata na međunarodnom tržištu. Ipak, i država igra značajnu ulogu; u brojnim slučajevima pokazano je da su državne ekonomske mere i

ekonomska politika imale značajniji uticaj na konkurentnost zemlje nego preduzetnička i poslovna praksa ekonomskih subjekata. Dakle, moglo bi se utvrditi da su uspešni ekonomski subjekti osnovni i nužan preduslov međunarodne konkurentnosti, ali ne i nužno dovoljan, ukoliko nije podržan odgovarajućim merama ekonomske, fiskalne, monetarne politike i slično.

Svrha sprovedenog istraživanja jeste da se prepoznaju glavni pokretači konkurentnosti, kako bi se pospešili već postojeći faktori i prepoznali novi modeli unapređenja globalne konkurentnosti. Takođe, cilj jeste i stvaranje sistema neprestane modernizacije metodologije za stvaranje što uspešnijeg tržišta na nivou države, a samim tim i konkurentnijeg tržišta na globalnom nivou. Glavni činioci unapređenja konkurentnosti jesu upotreba najnovijih ekonomskih dostignuća ekonomista (u vidu teorija primenljivih u praksi), koji su najvažniji za merenje konkurentnosti.

Što se tiče metodologije samog istraživanja globalne konkurentnosti, izdvaja se teorijsko-deskriptivno istraživanje koje podrazumeva: pretragu, analizu i strukturiranje informacija dobijenih iz relevantnih izvora dostupnih na internetu ili drugim bazama podataka. Konkretne naučne metode koje prednjače po primeni u ovom istraživačkom radu jesu: deskriptivna, deduktivna, analitička i istorijska.

Svi prethodno navedeni metodi su za ovo istraživanje korišćeni kako bi se testirala glavna hipoteza, H: Globalna konkurentnost je ključni faktor za unapređenje privreda zemalja u tranziciji i razvoju i otvara im put za ulazak u grupu razvijenih ekonomija.

2. Međunarodna istraživanja - konkurentnost i modeli

Konkurentnost je agregatni izraz globalnih svojstava – mikro, mezo i makro – specifičnih za svaku nacionalnu ekonomiju. Konkurentna prednost je kombinacija korporacijski i sektorski specifičnih i opštih nacionalnih karakteristika. [5] Na temelju ove definicije zasnovani su modeli koji se koriste za merenje konkurentnosti različitih zemalja. Ono što očigledno stvara najveće poteškoće, a što je tako često kod analize međunarodnih

poslovnih aktivnosti je - poređenje, procena i ocena nacionalnih karakteristika.

Među najsofisticiranijim modelima za merenje međunarodne konkurentnosti zemalja, ističe se onaj koji su razvili IMD i *World Economic Forum* i onaj koji primenjuje Svetska banka.

Model IMD i *World Economic Forum* identifikuje više od 150 varijabli koje su grupisane u 8 agregatnih veličina:[6]

- **ekonomska snaga nacionalne ekonomije**, koja predstavlja makroekonomsku evoluciju ekonomije zemlje, a koja se procenjuje na temelju novostvorene vrednosti (meri se veličinom i rastom društvenog bruto proizvoda, njegovom stvarnom vrednošću i veličini *per capita* i slično), investicijama (ukupne i stopa rasta), štednjom, potrošnjom (privatnom i javnom), troškovima života i sličnim varijablama;
- **internacionalizacija**, koja pokazuje učešće zemalja u međunarodnoj razmeni i međunarodnim investicionim tokovima, a uključuje varijable poput bilansa, uvoza i izvoza i njihovog rasta, veličinu primljenih i datih portfolio ulaganja, stepen protekcionizma, otvorenost zemlje i slično;
- **uticaj države**, odnosno u kojoj meri država pomaže konkurentnost svoje ekonomije. Uključuje analizu državnih stranih i domaćih dugova, pokazatelje budžetskog deficita, veličinu i strukturu državnih rezervi, upravljanje javnim finansijama i drugo;
- **finansijska situacija**, odnosno funkcionisanje tržišta kapitala, kvaliteta finansijskih usluga i slično;
- **infrastruktura**, koja pokazuje u kojoj su meri resursi i sam ekonomski sastav sposobni da zadovolje osnovne zahteve poslovanja. Pokazatelji infrastrukture su razvijenost distribucije, mogućnost transporta, održavanje infrastrukture i sl. Takođe, tu spadaju i: osnovna analiza infrastrukture, telekomunikacione investicije, kompjuteri, telefonske linije i njihovi troškovi, kao i analiza tehnološke infrastrukture;
- **upravljanje**, odnosno procena u kojoj meri su domaće kompanije inovativne, profitabilne i odgovorne. Osnovni elementi ove analize su produktivnost i

njen rast (ukupno i po pojedinim sektorima), troškovi rada, pokazatelji pojedinih kompanija (veličina, troškovi promocije, kredibilitet i slično), efikasnost upravljanja (kompetentnost menadžmenta, međunarodno iskustvo, industrijski odnosi i slično), i korporativna kultura (primena totalnog upravljanja kvalitetom: *Total Quality Management* - TQM), orijentacija ka potrošačima, marketinška kultura, preduzetničke karakteristike, društvena odgovornost i drugo);

- **znanje i tehnologija**, njihova primena i uspešnost temeljnih i primenjenih istraživanja. Meri se izdvajanjima za istraživanje i razvoj, kvalitetom ljudskih resursa uključenih u ovu aktivnost, brojem patenata i slično;
- **karakteristike ljudskih resursa**, njihova raspoloživost i kvalifikacije, koje se mere karakteristikama stanovništva, stanjem i dinamikom zaposlenosti, kvalitetom života i stavovima i sastavom sistema vrednosti.

Model koji je razvila Svetska banka obuhvata 49 indikatora koji omogućavaju relativno brzu procenu, s jedne strane ekonomskih rezultata nacionalne ekonomije, a s druge, okruženja za konkurentni rast i razvoj poslovnih aktivnosti u određenoj zemlji. Ovi indikatori grupisani su u pet grupa:[7]

- ukupni ekonomski rezultati (nacionalni proizvod i njegov rast, distribucija prihoda);
- tržišna dinamika i rast investicija i produktivnosti, međunarodna razmena, struktura izvoza, trgovinska politika, uključenost države u ekonomiju;
- finansijski pokazatelji (vrednost i rast stranih dugova, stvarna kamatna stopa, kreditiranje privatnog sektora i drugo);
- infrastruktura i investiciona klima (informacione i komunikacione mreže, fizička infrastruktura, društveno-politička stabilnost);
- ljudski i intelektualni kapital (pismenost, školski sastav, očekivano trajanje života, kvalifikaciona struktura stanovništva, broj patenata, izdvajanja za istraživanje i razvoj).

Do velikog dela ovih podataka relativno je lako doći, s obzirom da je naše područje

istraživanja srednja i istočna Evropa, gde postoje dobri i domaći, a posebno međunarodni izvori podataka. Međutim, mišljenja smo kako postoje još neki, vrlo značajni elementi koji mogu u velikoj meri doprineti konkurentnosti ekonomije jedne zemlje, a za koje ne postoje podaci. U tom smislu u svetu se deo ocene o konkurentnosti zemalja donosi na bazi procene priznatih stručnjaka npr. o poslovnoj etici, poštovanju zakona i propisa, političkoj stabilnosti i slično, te su i takve procene uključene u ovo istraživanje.

3. Metodologija konkurentnosti nekih zemalja

S obzirom na složenost metodologije koju pri istraživanju međunarodne konkurentnosti primenjuju ovde navedene institucije, odlučili smo da naše istraživanje pojednostavimo i koncentrišemo se, po našem mišljenju, na ključne elemente konkurentnosti koji proizilaze iz teorijske analize.

Odabrane pokazatelje smo obradili kao apsolutne i relativne vrednosti da bismo ih mogli što objektivnije sagledati. Ukupno je u prvom delu analizirano 13 pokazatelja u različitim relativnim odnosima (najčešće *per capita* i kao udeo u DBP). Podaci za sve zemlje (u Tabeli 1.) su iz perioda od 1994-1997 g., radi stvaranja mogućnosti poređenja.

Pri analizi rezultata istraživanja svakako je potrebno uzeti u obzir i neka ograničenja i poteškoće koje su odredile, ne samo strukturu odabranih indikatora, već i neke rezultate. Ta ograničenja se odnose na sledeće:

- često se pojavljivao problem različitih vrednosti indikatora iz različitih izvora, što utiče na mogućnost interpretacije;
- s obzirom na dinamičnost promena koje se događaju u zemljama u tranziciji, podaci kojima je rađena ova analiza jednim su delom već zastareli.

U skladu s prethodno opisanom metodologijom, prikazani su neki osnovni indikatori konkurentnosti za tri navedene zemlje: Poljsku (P), Češku (Č), i Mađarsku (M), iza kojih slede poslednje, najveće i najmanje DPB stope i iznosi (zaključno sa Srbijom). Osim ovih statističkih podataka naše analize, navodimo rezultate istraživanja iz

1999.god. i mišljenja 12 vodećih ekonomista [8] koji su rangirali zemlje u tranziciji po nekoliko, za istraživanje konkurentnosti, vrlo zanimljivim kriterijuma.

Tabela 1. Neki indikatori međunarodne konkurentnosti za Poljsku (P), Češku (Č), Mađarsku (M) i prosek svih tranzicionih zemalja [8]

Indikator	P	Č	M	T
DBP (mild\$)	135.9	50.8	45.0	-
DBP per capita (\$)	3503	4703	4415	1920
Rast DBP (%)	6.9	1.0	4.4	-
Trgovinski bilans	-13.9	-3.2	-3.1	-
Inflacija (%)	14.9	8.5	18.3	-
Izvoz per capita (\$)	447	1383	1050	-
Izvoz u DBP (%)	20.7	56.3	30.3	-
Izvoz hi-tech proiz. (% robnog)	12	13	39	14
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	79.9	97.1	73.4	-
Bruto dug (mlrd \$)	38	21.6	22.1	-
Ino-dug (% DBP)	31	42	62	26
Nezaposlen. (%)	16.0	3.2	10.9	-
Rast proizvodnje 1994/93	15.5	5.1	17.7	-
Direktna strana ulaganja (mil \$)	1875	878	1144	-
DSU per capita (\$)	42	319	670	-
DSU kao % DBP	3.3	2.6	4.4	1.88
Tel. na 1000 stan.	169	273	261	163
TV na 1000 stan.	250	406	444	284
Novine na 1000 stanovnika	141	219	228	85
I&R (85-95; % DBP)	0.7	1.2	0.8	-

Ovo su po svojoj prirodi dugoročni trendovi, čiji loši pokazatelji imaju znatno veći uticaj od onih pozitivnih (npr. visina inflacije rezultat je državne makroekonomske politike i može se iz godine u godinu vrlo značajno menjati, dok su značajnija poboljšanja u stepenu produktivnosti malo verovatna).

Kako bi bilo moguće izvršiti poređenja vezana za određene faktore DBP-a, u sledeće četiri tabele su prikazani najnoviji podaci o DBP-u

Poljske, Češke, Mađarske i Srbije (kao zemlje koja je još uvek duboko u tranziciji), iz oktobra 2016. godine.

Tabela 2. Poslednji, najveći i najmanji DBP Poljske [9]

DBP Poljske	poslednji	najveći	najmanji
Stopa rasta DBP (%)	0.90	6.10	-3.10
Stopa godišnjeg rasta DBP (%)	3.10	8.10	0.00
DBP (mild\$)	474.78	544.98	63.90
DBP per capita (\$)	14580.93	14580.93	5515.80

Tabela 3. Poslednji, najveći i najmanji DBP Češke [10]

DBP Češke	poslednji	najveći	najmanji
Stopa rasta DBP (%)	0.90	2.40	-3.70
Stopa godišnjeg rasta DBP (%)	2.60	7.30	-5.70
DBP (mild\$)	181.81	235.20	4.90
DBP per capita (\$)	20955.50	20160.66	12277.41

Tabela 4. Poslednji, najveći i najmanji DBP Mađarske [11]

DBP Mađarske	poslednji	Najveći	najmanji
Stopa rasta DBP (%)	1.00	2.00	-3.90
Stopa godišnjeg rasta DBP (%)	2.60	5.60	-7.80
DBP (mild\$)	120.69	157.09	4.69
DBP per capita (\$)	14374.61	14374.61	8485.54

Tabela 5. Poslednji, najveći i najmanji DBP Srbije [12]

DBP Srbije	poslednji	najveći	najmanji
Stopa rasta DBP (%)	0.00	6.90	-13.30
Stopa godišnjeg rasta DBP (%)	2.00	21.10	-21.30
DBP (mild\$)	36.51	49.26	6.54
DBP per capita (\$)	5659.33	5670.71	3150.46

U drugom delu istraživanja radi se, kako je i rečeno, o procenama ekonomskih stručnjaka nekih elemenata koji predstavljaju značajne

indikatore za strane ulagače i zato, prema definiciji, posredno oslikavaju i konkurentske sposobnosti zemlje.

U analizi konkurentnosti zemlje, osnove leže u konkurentnim proizvodima, odnosno preduzećima i privrednim granama. Osim toga, analiza konkurentnosti privrede Srbije pokazuje da se ona i dalje zasniva na cenovnoj, a ne necenovnoj konkurentnosti (primer je hemijska industrija kojoj pripada gumarska proizvodnja). Svetski trendovi pokazuju sve veći značaj necenovnih elemenata konkurentnosti: ako su proizvodi inovativni, specifični za ciljnu grupu potrošača, ako proizvođač i zemlja imaju dobar imidž, ako postoji kvalitet proizvoda i poslovanja, tada i skupi proizvodi bivaju uspešni.

Tabela 6. Rezultati ispitivanja i ocenjivanja 12 vodećih ekonomista u nekim elementima konkurentnosti zemalja u tranziciji [13]

Kriterijumi	P	Č	M	T
Ekonomska snaga	8.9	5.8	8.3	5.2
Platni bilans	7.3	7.5	7.4	5.0
Poslovna etika	7.5	7.5	8.3	4.9
Integracija u svetsku ekonomiju	8.4	8.7	8.9	5.2
Likvidnost/mogućnost kupovine deonica	8.2	7.6	8.8	4.1
Poštovanje zakona	8.7	8.3	8.7	5.1
Stabilnost cena	7.4	7.8	6.7	5.5
Produktivnost	7.8	7.4	8.0	4.8
Stabilnost valute - finansijska klima	8.7	7.8	8.8	5.3
Politička stabilnost	8.5	7.5	8.7	5.5
Prosečna ocena	7.4	6.9	7.5	-

Vežano za to, postoji jedan problem koji se često ispušta iz vida, a to je relativno loš imidž zemalja u tranziciji i njihovih proizvoda na međunarodnom tržištu. Mnoge industrijske zapadne zemlje i nakon više godina procesa tranzicije i dalje tretiraju ove zemlje kao jeftine izvore sirovina i radne snage, a ne kao ravnopravne partnere. [14] Čak i same zemlje u tranziciji pokazuju znatno veći stepen preferencije za „zapadnim“ proizvodima, nego onim koji potiču iz tranzicionih zemalja. To predstavlja veliku prepreku povećanju njihove međunarodne konkurentnosti, pogotovo ako se ona zasniva na necenovnoj konkurenciji, čiji bi temelj trebalo da bude prvenstveno kvalitet, i to ne samo proizvoda, nego i celokupnog poslovnog procesa. Makroekonomska politika nije stvorila nužnu

podršku uključivanju srpske privrede u svetske tokove, bez obzira na rat i njegove posledice.

Na ovim posledicama bi trebalo da buduća promišljena konkurentnost srpske privrede bude zasnovana. Pritom će verovatno ključnu ulogu imati razvoj dugoročne izvozne marketinške strategije i stepen tržišne orijentisanosti naših proizvođača.

U smislu povećanja svoje konkurentske snage, tranzicione, ali i mnoge druge zemlje, pa tako i Srbija, prepoznaju strana ulaganja kao način poboljšanja svoje ekonomske pozicije i konkurentske sposobnosti, način koji je mnogo lakši i brži od sopstvenih samostalnih ulaganja u pojedine elemente konkurentnosti. Veliki broj zemalja, među njima i tri ovde analizirane zemlje, imaju državne agencije za podsticanje stranih ulaganja. U tim agencijama sprovodi se čitav niz marketinških aktivnosti u cilju privlačenja interesa stranih ulagača. Kotler [15] definiše četiri osnovne aktivnosti na tom području:

- odgovarajuća infrastruktura
- prateće usluge
- podsticaji
- promocija vrednosti i imidž mesta, tako da potencijalni potrošači postanu svesni posebnih prednosti.[15]

Na Poslovnom forumu Srbija-Poljska održanom oktobra 2016. godine u Privrednoj komori Srbije, predsednik iste Marko Čadež je izjavio: „Iako je Poljska osmi spoljnotrgovinski partner Srbije, peti iz Evropske unije, i mada je naša robna razmena od 2003. porasla osam puta - na oko 940 miliona evra u 2015.g, uz prognozu da bi ove godine mogla da dostigne milijardu evra, potencijali su ipak mnogo veći“. Takođe je izrazio uverenje da će u narednom periodu u Srbiji biti i više investicija iz Poljske, budući da Srbija sada ima nikad bolje uslove za poslovanje i ulaganje, i da su za Srbiju posebno dragocena tranziciona iskustva Poljske u procesu evropskih integracija. [16]

Naravno da ove i mnoge druge aktivnosti i saradnje nužno moraju biti praćene i usklađene s odgovarajućim aktivnostima samih privrednih subjekata, a što je u srpskoj privredi veliki problem.

4. Zaključak

Na osnovu prethodno navedenog, sa potpunom slobodom se može zaključiti da konkurencija i konkurentna prednost predstavljaju alfu i omegu, ili po popularnom američkom izrazu „ime igre“ (eng. „*name of the game*“) opstanka na lokalnom, regionalnom, državnom i internacionalnom nivou. Ova tvrdnja se naročito odnosi na ekonomije liberalnijeg tipa, što ne znači da konkurencija ne poseduje svrhu i u privredama koje su zatvorenije, jer bez određene doze otvorenosti se ne može, u pravom smislu te reči, ni pričati o postojanju privrede kao funkcionalnog temelja svake države. Iako konkurencija može da navodi na manje ili više bolne promene, ona služi kao neprestani podsticaj koji preduzeće drži u budnom stanju koje je u svakom pogledu neophodno.

Takođe, sve ovo se odnosi i na mikro nivo preduzeća, bez obzira na veličinu organizacije, jer konkurencija predstavlja izvor novih ideja i inovacija, iz kojih se rađa konkurentna prednost kao pokazatelj „roka trajanja“ svake privredne jedinice. Dakle, eksterna konkurentna prednost proističe iz interne konkurencije, odnosno dobronamernog nadmetanja zaposlenih unutar svake organizacije.

Naravno, uvek treba obratiti pažnju da ona konkurentna prednost koja se gradi, bilo na mikro ili makro nivou, bude izgrađena na zdravim, odnosno stabilnim osnovama koje će izdržati sve češće potrese koji dolaze od strane konkurencije na tržištu, ali i one čija sila potresa zavisi od političkog uređenja države, efikasnosti rada njenih institucija i opšteg stanja u društvu.

Bibliografija

1. Porter M., *The Competitive Advantage of Nations*, New York, The Free Press, 1990.
2. Velloso J.P.R., *International Competitiveness and Creation of an Enabling Environment - Interaction of Public and Private Sectors*, Washington D.C., 1991., str. 29-36.
3. Haque I.ul., *International Competitiveness - Interaction of Public and Private Sectors*, World Bank, Washington D.C., 1991.

4. Zou S., *The R & D, Manufacturing and Marketing Competencies and the Firms Global Competitive Position: An Empirical Study*, *Journal of Global Marketing*, 1999., Vol. 12(3), str. 5-21.
5. Ekonomski institut Zagreb, *Konkurentnost Hrvatske*, projekat - završni izveštaj, Zagreb, 1993.
6. IDM, *The World Forum: The World Competitiveness Yearbook*, Internet, 1999.
7. The World Bank, *A World Free of Poverty, Competitiveness Indicators*, Internet, 1999.
8. Butchart E., Crane K., i dr., *Central European Economic Review*, December 1998/January 1999, Vol. VI, No. 10.
9. Trading Economics, *World Bank Group - Poland Gross Domestic Product*, <http://www.tradingeconomics.com/poland/gdp>
10. Trading Economics, *World Bank Group - Czech Republic Gross Domestic Product*, <http://www.tradingeconomics.com/czech-republic/gdp>
11. Trading Economics, *World Bank Group - Hungary Gross Domestic Product*, <http://www.tradingeconomics.com/hungary/gdp>
12. Trading Economics, *World Bank Group - Serbia Gross Domestic Product*, <http://www.tradingeconomics.com/serbia/gdp>
13. Boncompagni T., *Who is Getting in Gear for 1999*, CEER, 12/98-1/99, Dow Jones Publ. Inc., Heerlen, Holandija, str. 10 -11.
14. World Economic Forum, *Press Release*, Internet, 1999.
15. Kotler Ph., *Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities, States and National, Marketing Places*, New York, The Free Press, 1993.
16. Tanjug, *Privrednici Poljske i Srbije za dalje jačanje saradnje*, Oktobar 2016., <http://www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=277336>

Istorija rada:

Rad primljen: 05.10.2016.

Prva revizija: 13.10.2016.

Druga revizija: 25.10.2016.

Treća revizija: 27.10.2016.

Prihvaćen: 27.10.2016.

